

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2024/237
Karar Sayısı : 2025/137
Karar Tarihi : 17/6/2025
R.G.Tarih-Sayı : 25/9/2025-33028

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURANLAR: 1. Nevşehir 4. Asliye Hukuk Mahkemesi (E.2024/237)

2. İstanbul Anadolu 15. Sulh Hukuk Mahkemesi (E.2025/123)

İTİRAZLARIN KONUSU: 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166. maddesinin (1) numaralı fıkrasının Anayasa'nın 2., 13., 36., 37. ve 138. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talepleridir.

OLAY: Kamu görevlisine yapılan fazla ödemenin tahsili ve itirazın iptali davalarında itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkemeler, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 166. maddesi şöyledir:

“Davaların birleştirilmesi

MADDE 166- (1) Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalar, aralarında bağlantı bulunması durumunda, davanın her aşamasında, talep üzerine veya kendiliğinden ilk davanın açıldığı mahkemede birleştirilebilir. Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemeye verilir ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar.

(2) Davalar, aynı yargı çevrelerinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış ise bağlantı sebebiyle birleştirme ikinci davanın açıldığı mahkemeden talep edilebilir. Birinci davanın açıldığı mahkeme, talebin kabulü ile davaların birleştirilmesine ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren, bununla bağlıdır.

(3) Birleştirme kararı, derhâl ilk davanın açıldığı mahkemeye bildirilir.

(4) Davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda, bağlantı var sayılır.

(5) İstinaf incelemesi ayrı dairelerde yapılması gereken davaların da bu madde hükmüne göre birleştirilmesine karar verilebilir. Bu hâlde istinaf incelemesi, birleştirilen davalarda uyumsuzluğu doğuran asıl hukuki ilişkiye ait kararı inceleyen bölge adliye mahkemesi dairesinde yapılır.”

II. İLK İNCELEME

A. E.2024/237 Sayılı Başvuru Yönünden

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR,

Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın katılımlarıyla 16/1/2025 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle başvurunun yöntemine uygunluğu sorunu görüşülmüştür.

2. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "*Anayasaya aykırılığın mahkemelerce ileri sürülmesi*" başlıklı 40. maddesinde Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla yapılacak başvurularda izlenecek yöntem düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin (1) numaralı fıkrasında bir davaya bakmakta olan mahkemenin bu davada uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu fıkra da sayılan belgeleri dizi listesine bağlayarak Anayasa Mahkemesine göndereceği belirtilmiş; anılan fıkranın (a) bendinde de "*İptali istenen kuralların Anayasanın hangi maddelerine aykırı olduklarını açıklayan gerekçeli başvuru kararının aslı*" Anayasa Mahkemesine gönderilecek belgeler arasında sayılmıştır. Maddenin (4) numaralı fıkrasında ise açık bir şekilde dayanaktan yoksun veya yöntemine uygun olmayan itiraz başvurularının Anayasa Mahkemesi tarafından esas incelemeye geçilmeksizin gerekçeleriyle reddedileceği hükme bağlanmıştır.

3. Anılan İçtüzük'ün 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de itiraz yoluna başvuran Mahkemenin gerekçeli kararında, Anayasa'ya aykırılıkları ileri sürülen hükümlerin her birinin Anayasa'nın hangi maddelerine hangi nedenlerle aykırı olduğunun ayrı ayrı ve gerekçeleriyle birlikte açıkça gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir.

4. İçtüzük'ün 49. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde ise Anayasa Mahkemesince yapılan ilk incelemede, başvuruda eksikliklerin bulunduğu tespit edilirse itiraz yoluna ilişkin işlerde esas incelemeye geçilmeksizin başvurunun reddine karar verileceği düzenlenmiştir.

5. Yapılan incelemede itiraz yoluna başvuran Mahkeme tarafından 6100 sayılı Kanun'un 166. maddesinin (1) numaralı fıkrasının iptalinin talep edildiği ancak anılan fıkranın birinci cümlesinin ve ikinci cümlesinde yer alan "*Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece verilir...*" ibaresinin hangi nedenlerle Anayasa'ya aykırı olduğuna dair herhangi bir gerekçeye yer verilmediği anlaşılmıştır.

6. Bu itibarla fıkranın birinci cümlesine ve ikinci cümlesinde yer alan "*Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece verilir...*" ibaresine yönelik başvurunun 6216 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi ile İçtüzük'ün 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla söz konusu kurallara yönelik başvurunun anılan Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından reddi gerekir.

7. Açıklanan nedenle 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166. maddesinin (1) numaralı fıkrasının;

A. Birinci cümlesinin iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusunun 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından REDDİNE,

B. 1. İkinci cümlesinde yer alan "*...Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece verilir...*" ibaresinin iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusunun 6216 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından REDDİNE,

2. İkinci cümlenin kalan kısmının esasının incelenmesine,
OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B. E.2025/123 Sayılı Başvuru Yönünden

8. İçtüzük hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın katılımlarıyla 3/6/2025 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle başvurunun yöntemine uygunluğu sorunu görüşülmüştür.

9. Yapılan incelemede itiraz yoluna başvuran Mahkeme tarafından 6100 sayılı Kanun'un 166. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinin iptalinin talep edildiği ancak anılan cümlede yer alan "*Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece verilir...*" ibaresinin hangi nedenlerle Anayasa'ya aykırı olduğuna dair herhangi bir gerekçeye yer verilmediği anlaşılmıştır.

10. Bu itibarla anılan ibareye yönelik başvurunun 6216 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi ile İçtüzük'ün 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla söz konusu kurala yönelik başvurunun anılan Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından reddi gerekir.

11. Açıklanan nedenle 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166. maddesinin (1) numaralı fıkrasının;

A. İkinci cümlesinde yer alan "*...Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece verilir...*" ibaresinin iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusunun 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından REDDİNE,

B. İkinci cümlenin kalan kısmının esasının incelenmesine,
OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. BİRLEŞTİRME KARARI

12. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "*...ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar.*" ibaresinin iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin E.2025/123 sayılı davanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2024/237 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esasının kapatılmasına, esas incelemenin E.2024/237 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine 3/6/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV. ESASIN İNCELENMESİ

13. Başvuru kararları ve ekleri, Raportör Muhammed Nuri ÖZGÜR tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan Anayasa kuralı ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

14. 6100 sayılı Kanun'un 166. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış ve aralarında bağlantı bulunan davaların, davanın her aşamasında talep üzerine veya resen ilk davanın açıldığı

mahkemede birleştirilebileceği hüküm altına alınmıştır. Anılan fıkranın ikinci cümlesinde ise birleştirme kararının ikinci davanın açıldığı mahkemece verileceği ve bu kararın diğer mahkemeyi bağlayacağı hükmüne bağlanmıştır. Söz konusu cümlede yer alan “...ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar.” ibaresi itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır.

15. Anılan maddenin (2) numaralı fıkrasında ayrı yargı çevrelerinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalarda bağlantı sebebiyle birleştirme kararı verilmesinin ikinci davanın açıldığı mahkemeden talep edilebileceği, birleştirme kararının verilmesi hâlinde kararın kesinleşmesinden itibaren ilk davanın açıldığı mahkemenin bu kararla bağlı olduğu düzenlenmiştir. Buna göre aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmayan veya aralarında bağlantı bulunmayan davaların birleştirilme imkânı bulunmamaktadır.

16. Maddenin (3) numaralı fıkrasında birleştirme kararının ilk davanın açıldığı mahkemeye derhâl bildirileceği, (4) numaralı fıkrasında ise davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda bağlantının var sayılacağı belirtilmiştir.

17. (5) numaralı fıkra istinaf aşamasında aralarında bağlantı bulunan davaların birleştirilme usulü düzenlenmiştir. Buna göre istinaf incelemesi ayrı dairelerde yapılması gereken davaların da bu madde hükmüne göre birleştirilmesine karar verilebilir. Bu durumda istinaf incelemesi, birleştirilen davalarda uyumsuzluğu doğuran asıl hukuki ilişkiye ait kararı inceleyen bölge adliye mahkemesi dairesinde yapılır.

B. İtirazların Gerekçeleri

18. İtiraz başvurularında özetle; itiraz konusu kural kapsamında aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılan davalarda verilen birleştirme kararının diğer mahkemeyi bağlaması ve birleştirme kararına karşı kanun yoluna ancak hükümle birlikte başvurulabilmesi nedeniyle ilk davanın açıldığı mahkeme tarafından verilen birleştirme kararının denetlenmesine imkân tanınmadığı, bu durumun hukuk devleti ilkesiyle, hak arama özgürlüğüyle, kanuni hâkim güvencesi ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkeleriyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa’nın 2., 13., 36., 37. ve 138. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

19. Anayasa’nın “Kanuni hâkim güvencesi” başlıklı 37. maddesinde “Hiç kimse kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz./ Bir kimseyi kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.” denilmiştir.

20. Kanuni hâkim güvencesi, mahkemelerin kuruluş ve yetkileri ile izleyecekleri yargılama usulünün kanunla düzenlenmesini ve dava konusu olay ortaya çıkmadan önce belirlenmesini gerektirir. Bu düzenleme Anayasa Mahkemesi kararlarında, kişinin hangi mahkemede yargılanacağını önceden ve kesin olarak bilmesini gerektiren doğal hâkim ilkesini koruyan bir hüküm olarak ele alınmaktadır (AYM, E.2002/170, K.2004/54, 5/5/2004; E.2022/89, K.2022/129, 26/10/2022, § 35; Tahir Gökatalay [2. B.], B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 79).

21. Kanuni hâkim güvencesi, sadece mahkemelerin yargı yetkisi içinde yer alan konuların belirlenmesini değil her bir mahkemenin kuruluşu ve yer bakımından yargı yetkisinin belirlenmesi de dâhil olmak üzere mahkemelerin organizasyonlarına ilişkin tüm düzenlemeleri ifade etmekte; mahkemelerin görev ve yetki alanlarının açık ve anlaşılır biçimde tespit edilmesi gereğini ortaya koymaktadır (AYM, E.2022/52, K.2022/90, 20/7/2022, § 26; Tahir Gökatalay, § 80).

22. Bir yargı yerinin kuruluş, görev, işleyiş ve izleyeceği yargılama usulü itibarıyla hukuki yapılanmasının, kanuni hâkim ilkesine uygunluğunun sağlanabilmesi için bu alana ilişkin

belirlemenin kanunla yapılmış olması tek başına yetmez. Ayrıca sözü edilen belirlemenin yargılanacak olan uyuşmazlığın ortaya çıkmasından önce yapılmış olması da gerekir. Bu nedenle kanuni hâkim ilkesinin bünyesinde, *kanuniliğin* yanı sıra *önceden belirlenmiş* olmaya da yer verilmiştir. Kanuni hâkim ilkesi yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya uyuşmazlığın meydana gelmesinden sonra kurulmasına veya yargıcın atanmasına, başka bir anlatımla sanığa veya davanın taraflarına göre hâkim atanmasına engel oluşturur (bazı farklarla birlikte bkz. AYM, E.2014/92, K.2016/6, 28/1/2016, § 58).

23. Kanuni hâkim güvencesi, yeni kurulan veya kurulu bulunan mahkemelere yetki düzenlemesi yapılamayacağı ya da bu mahkemelerin önceden ortaya çıkan uyuşmazlıklara ilişkin olarak hiçbir şekilde yargılama yapamayacakları biçiminde anlaşılamaz. Belirli bir olay, kişi veya toplulukla sınırlı olmamak kaydıyla yeni kurulan bir mahkemenin veya kurulu bulunan bir mahkemeye yetki verilmesi ile bu mahkemenin kurulma veya yetkilendirilme tarihinden önce gerçekleşen uyuşmazlıklara bakması kanuni hâkim güvencesine aykırılık teşkil etmez (AYM, E.2022/104, K.2023/28, 16/2/2023, § 36. Ayrıca bazı farklarla birlikte bkz. AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/01/2015).

24. Söz konusu ilke gereğince bir davaya hangi mahkemenin bakacağına ilişkin kuralların kanunla ve önceden düzenlenmesi zorunludur. Bununla birlikte Anayasa’da yer alan başka güvenceler veya devletin yükümlülüklerinden kaynaklanan haklı ve makul nedenlerin varlığı hâlinde davanın ilk açıldığı mahkemeden farklı bir mahkemede görülmesine ilişkin kanuni düzenlemelerin yapılması mümkündür. Yargılama usulü kuralları bağlamında bu düzenlemelerden biri davanın ilk açıldığı mahkemeden başka bir mahkemede görülmesine imkân sağlayan davaların birleştirilmesi müessesesidir.

25. Davaların birleştirilmesi, hukuk davalarında ayrı ayrı açılmış davalar arasında bir bağlantının bulunması hâlinde bu davaların birleştirilmesi suretiyle daha az giderle ve daha süratli bir şekilde görülmesini sağlamak, ayrıca çelişkili kararlar verilmesini önlemek amacıyla kabul edilen bir usul hukuku müessesesidir (bazı farklarla birlikte bkz. AYM, E.2013/127, K.2014/64, 27/3/2014). Bu kapsamda davaların birleştirilmesi müessesesi ile Anayasa’nın 36. ve 141. maddeleri çerçevesinde yargılamanın makul sürede sonuçlandırılması ve çelişkili kararların verilmesinin önüne geçilerek yargılama sonucunda hakkaniyete uygun bir karar verilmesi amaçlanmaktadır.

26. İtiraz konusu kuralın da yer aldığı fıkra da birleştirme kararının ancak davalar arasında bağlantının bulunması durumunda, ikinci davanın açıldığı mahkemenin bu kapsamda yapacağı değerlendirme üzerine verileceği hükme bağlanmıştır.

27. 6100 sayılı Kanun’un 167. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde mahkemenin yargılamanın iyi bir şekilde yürütülmesini sağlamak için birlikte açılmış veya sonradan birleştirilmiş davaların ayrılmasına karar verebileceği, anılan fıkranın ikinci cümlesinde bu durumda ayırma kararını veren mahkemenin ayrılmasına karar verilen davalara bakmaya devam edeceği düzenlenmiştir. Bu bağlamda koşulları oluşmadığı hâlde birleştirme kararının verildiğinin tespit edilmesi durumunda ilk davanın açıldığı mahkemenin davaların ayrılmasına karar vererek her iki davaya bakmaya devam edeceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla aralarında bağlantı bulunmayan ve koşulları oluşmamasına rağmen birleştirme kararı verilen davaların ayrılması hâlinde dahi ayrı bir davaya konu edilen ve normal şartlar altında başka bir mahkeme/hâkim tarafından bakılacak uyuşmazlık, ilk davanın açıldığı mahkeme tarafından incelenerek karara bağlanacaktır.

28. Öte yandan anılan Kanun’un 168. maddesinin (1) numaralı fıkrasında aynı yargı çevresinde bulunan aynı sıfat ve düzeydeki mahkemeler arasında verilen birleştirme kararlarına

karşı ancak hükümle birlikte kanun yoluna başvurulabileceği, bu hususun tek başına bölge adliye mahkemesinde hükmün kaldırılarak esastan incelenme, Yargıtayda ise bozma sebebi oluşturmayaacağı hükmüne bağlanmıştır. Bu kapsamda koşulları oluşmadığı hâlde birleştirme kararı verilmiş olsa dahi kanun yolu incelemesinde başka bir bozma nedeni bulunmadığı takdirde dosyanın ikinci davanın açıldığı mahkemeye dönme imkânının bulunmadığı anlaşılmaktadır.

29. Davanın ilk açıldığı mahkemeden farklı bir mahkemede görülmesine imkân tanıyan kuralın kanuni hâkim güvencesine aykırı olmaması için anayasal anlamda haklı ve makul nedenlerinin bulunması dışında ayrıca *keyfi uygulamalara karşı yeterli güvenceleri* içermesi de gerekmektedir.

30. Bu kapsamda aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılan davalarda ikinci davanın açıldığı mahkeme/hâkim tarafından koşulları oluşmadığı hâlde birleştirme kararı verilmesi durumunda bu konudaki keyfiliği önlemeye ve birleştirme kararını ortadan kaldırmaya elverişli, etkili ve yeterli güvencelerin öngörülmesi gerekir. Bununla birlikte kuralda, kanunda öngörülen koşullar oluşmamasına rağmen birleştirme kararı verilmesi hâlinde dosyanın usule aykırı şekilde birleştirme kararı veren ikinci davanın açıldığı mahkemeye geri dönmesini sağlayacak bir mekanizmaya yer verilmediği anlaşılmaktadır.

31. Bir davanın aynı yargı çevresinde bulunan aynı düzey ve sıfattaki başka bir hukuk mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile birleştirilmesinin davaya bakan mahkemenin/hâkimin değiştirilmesi sonucunu ortaya çıkaracağı açıktır. Kuralla bu kararın diğer mahkeme için bağlayıcı olduğu öngörülmek suretiyle uyuşmazlığın doğmasından sonra davaya başka bir mahkeme/hâkim tarafından bakılmasına imkân tanınmaktadır. Bununla birlikte kuralda hukuka aykırı olarak verilen birleştirme kararlarının denetlenmesi suretiyle davanın birleştirme kararını veren mahkemeye gönderilmesini sağlayacak düzeltici bir mekanizmaya yer verilmemiştir. Böylece ikinci davanın açıldığı mahkemenin birleştirme kararı vermesiyle davaya bakacak olan mahkemenin/hâkimin geri dönülemez şekilde değiştirilmesi, uyuşmazlıkların normal şartlar altında söz konusu davaya bakacak mahkeme/hâkim dışında başka bir mahkeme/hâkim tarafından görülmesi sonucunu doğurmaktadır.

32. Bu itibarla belirli bir uyuşmazlıkla sınırlı olmak üzere koşulları oluşmamasına rağmen ikinci davanın açıldığı mahkeme tarafından bağlayıcı olarak birleştirme kararı verilebilmesi normal şartlar altında söz konusu davaya bakacak olan mahkemeyi/hâkimi geri dönülemez bir şekilde değiştirmektedir. Dolayısıyla kural kapsamında ikinci davanın açıldığı mahkeme tarafından verilen birleştirme kararının ilk davanın açıldığı mahkemeyi bağlamasının kanuni hâkim güvencesiyle bağdaştığı söylenemez.

33. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 37. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 36. ve 138. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 37. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 36. ve 138. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 13. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

V. HÜKÜM

12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “...ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar.” ibaresinin

Esas Sayısı : 2024/237

Karar Sayısı : 2025/137

Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI ile İrfan FİDAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA 17/6/2025 tarihinde karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI

Karşı oy

1. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 166. maddesinin bir numaralı fıkrasında; aynı yargı çevresinde yer alan, aynı düzey ve sınıftaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalar arasında bağlantı bulunması durumunda irtibat nedeniyle birleştirme kararı verilmesi gerektiğinde, ikinci davanın açıldığı mahkemece daha önceki davanın açıldığı mahkemede yer alan dosyada birleştirilmek üzere karar verileceği ve bu kararın diğer mahkemeyi bağlayacağı hüküm altına alınmıştır.

2. Söz konusu maddenin dördüncü fıkrasında davalar arasında bağlantının mahiyeti tanımlanmak suretiyle bu konuya da açıklık getirilmiştir. Bu hükme göre davaların aynı veya

birbirine benzer sebeplerden doğması veya biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda bağlantının varlığı kabul edilmektedir.

3. Anayasanın 141. maddesinin dördüncü fıkrası davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını yargının görevi olarak düzenlemektedir.

4. Usul kuralları mahiyetleri gereği hâkimin dava süreçlerinde yapması gereken iş ve işlemleri düzenlemek suretiyle bir nevi onların takdir haklarına da kısıtlama getirmektedir.

5. İtiraz talebine konu edilen düzenlemenin muhtevasında da bu husus açıklıkla görülebilmektedir.

6. Söz konusu düzenlemede kanun koyucu aralarında bağlantı bulunan davaların tek elden yürütülmesini amaçlamaktadır. Bağlantılı davaların daha önce açılmış olan dava dosyasında birleştirilmek suretiyle yargılamanın daha kısa sürede ve bekletici mesele yapılmasına ihtiyaç hissedilmeden bitirilmesi hedeflenmektedir. Bu yaklaşım adalet ekonomisi açısından Anayasanın 141. maddesine uygun bir düzenleme niteliğini taşımaktadır.

7. Diğer taraftan itiraza konu edilen norm, dava dosyasının birimler arasında gidiş gelişlerine engel olmak amacıyla aynı yargı çevresinde, aynı düzeyde ve sınıfta bulunan hukuk mahkemeleri arasında bağlantılı dosyalarla ilgili olarak bir kereye mahsus birleştirme kararı verilmesini öngörmüş, buna karşılık kendisinde dosyaların birleştirildiği mahkemenin de birleştirmeyi kabul etmemek gibi bir tavra girmesini, karara ilk derece düzeyinde bağlayıcılık izafe ederek, engellemiştir.

8. İtiraz talebinin gerekçesinde aynı düzeyde bulunan bir mahkemenin vermiş olduğu kararın denetime imkân vermeyecek şekilde diğer mahkemeyi bağlayıcı özellik arz etmesinin kanuni hâkim güvencesiyle bağdaşmadığı ileri sürülmüştür.

9. Kanuni hâkim güvencesini düzenleyen Anayasanın 37. maddesinde “*hiç kimsenin kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci öne çıkarılamayacağı*” hüküm altına alınmıştır.

10. Bu kural ile kişilerin kanunen tabi olunan mahkeme önüne çıkartılmasının bir güvence olarak düzenlendiği görülmektedir. Kanuni (doğal) hakim güvencesinde önemli olan konu kişinin davasının ortaya çıkmasından önce kanunla kurulmuş bir mahkemede yargılanmasını temin etmektir. Başka deyişle bu güvence, kişiye veya olaya özgü şekilde sonradan kurulmuş bir mahkemede yargılama yapılmasını engellemektedir.

11. 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 5. maddesinin altıncı fıkrasında “*iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde hukuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir*” denilmek suretiyle mahkemelerin tek olduğu, ihtiyaca binen oluşturulan yeni yargılama mercilerinin mahkemelerin dairesi hükmünde bulunduğu ifade edilmektedir.

12. Birleştirme sebebiyle aynı yerde bulunan aynı düzey ve sıfattaki daireler arasında transfer edilen dosyalar hukuken aynı mahkeme içerisinde kalmakta fakat daireler arasında değişime tabi tutulmaktadır. Teknik olarak normun düzenlediği konu dosyanın birleştirme kararı verilerek başka bir mahkemeye gönderilmesi değil aynı mahkemenin daireleri arasında tek elden görülmesi uygulamasıdır. Burada bir mahkeme değişikliği olmadığından tabi hâkim güvencesine aykırı bir yön de bulunmamaktadır.

13. Diğer taraftan dosyaya ilk başta vaziyet eden bir hâkim birleştirme kararı vermek suretiyle o dosyadan elini çekmekte, buna bağlı olarak dosyaya bakacak olan hâkimde değişmektedir.

14. Söz konusu bu değişikliğin tabi hâkim ilkesine aykırı olduğunu söylemek çok zordur. Böyle bir kabul davaya ilk bakan hâkimin mutlak olarak bu dosyayı sonuca bağlamak gibi bir mükellefiyeti doğacaktır ki fiiliyatta bunu gerçekleştirmek kimi zaman imkânsız olacaktır.

15. Örneğin davanın açıldığı anda mahkemenin ilgili dairesinde görevli olan hâkimin o davayı sonuçlandırmakla mükellef olduğu kabulü ilgili hâkimin görev yerinden kendisine açılan tüm davaları sonuçlandırmadan ayrılmayacağı şeklinde bir sonuca götürmektedir ki bunun uygulanması mümkün değildir.

16. Tayin, emeklilik, istifa veya yetki değişikliği gibi sebeplerle hakimler görev yerlerinden ayrılmak durumunda kalmakta dosyaları ise aynı mahkeme üzerinden görülmeye devam edilmektedir.

17. Hakim kadrosunda hukuki veya doğal sebeplerle her zaman değişiklikler yaşanabileceğini öngören Anayasa koyucu kanuni hâkim güvencesini düzenlediği 37. maddede bilinçli bir tercihte bulunarak madde metni içerisinde “*kanunen tabi olunan hâkim*” tabiri yerine “*kanunen tabi olunan mahkeme*” tabirini kullanmıştır. Düzenlemenin temel gayesi ise kişilerin ihtilaf veya suçlarının ortaya çıkmasından sonra kurulmuş olan konuya veya kişiye özgü mahkemelerde yargılanmalarının önüne geçmektir.

18. Bu açıdan bakıldığında mevcut düzenlemenin kanuni hâkim güvencesine aykırı bir yönünün bulunduğunu iddia etmek mümkün değildir.

19. Diğer taraftan birleştirme kararlarının tamamen denetimsiz bırakılması gibi bir durumda söz konusu değildir. Zira HMK’nın 168. maddesi gereğince birleştirme kararları esas kararlarla birlikte denetime tabi tutulmakta hatta gerektiğinde hatalı birleştirmeler bozma konusu da olmaktadır (*Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 21.02.2019 tarihli ve 2015/21-2169 Esas, 2019/197 Karar sayılı dosyası*).

20. Yargılamanın makul sürede tamamlanması için davanın esasına ilişkin olmayan ve usul hukuku düzenlemesi mahiyetindeki itiraz konusu kuralın, hakimlerin görevlerini bağımsız olarak yürütmelerini ve uyuşmazlığın esasına ilişkin vicdani kanaatlerine göre hüküm vermelerini engelleyen bir yönü de bulunmamaktadır. Bunlara ek olarak yargı yetkisinin kullanması bakımından mahkeme veya hakimlere emir ve talimat verilmesi gibi bir duruma da söz konusu değildir.

21. Diğer taraftan düzenlemenin kötüye kullanılmaya müsait olduğu gerekçesi, anayasal olmaktan ziyade uygulamanın muhtemel bir sonucuna işaret etmektedir.

22. Kanunların kötüye kullanımı önleyecek tedbirler içermesi hukuk devletinin bir gereğidir. Bununla birlikte gereken güvenceler konulmasına karşın yine de kötüye kullanım söz konusu olabilir. Bu nedenle bir normun salt kötü niyetli kullanımı ihtimalinden doğacak sıkıntılar gerekçe yapılarak anayasal bir denetim yapılması yerinde değildir. Bu tür hususlar uygulamaya ilişkin sorunlardır ve anayasal tartışmayı gerektirmez. Kaldı ki kötüye kullanıma durumunda genel kurallara göre her zaman idari ve adli yaptırımların devreye girmesi mümkündür.

23. Anılan bu gerekçelerle itiraza konu edilen normun Anayasaya aykırı olmadığını değerlendirdiğimizden aksi yöndeki çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Esas Sayısı : 2024/237

Karar Sayısı : 2025/137

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN